

HODNOCENÍ KVALITY VÍCESMĚREK

Ne každá vícesměrka, která vyhoví všem ustanovením směrnic pro tvorbu vícesměrek, je také kvalitní. Posouzení kvality je do značné míry subjektivní, lze však najít i charakteristiky, které lze hodnotit poměrně objektivně. Rozdělit je lze do následujících skupin:

1. Obrazec

Obrazec je prvním prvkem vícesměrky, který na řešitele zapůsobí. Kladně lze hodnotit estetičnost obrazce, obrazec představující výstižně figuru, vyvážené rozmístění hesla a zvýrazněných tajenek i nápaditost při jejich ztvárnění (využívání násobných políček; políček, jejichž tvar je totožný se znakem, který obsahují aj.), využití různých vhodných tvarů políček. Při použití obrázkové legendy se kladně hodnotí též esteticky vydařená kompozice legendy a obrazce.

Naopak záparem je neestetický obrys, ničím nezdůvodněná asymetrie, nerovnoměrně umístěné zvýrazněné tajenkové a heslové výrazy, případně i použití „graficky nevhodných“ znaků (např. slabiky o různém počtu písmen, nejedná-li se o dokreslovku) či použití hesla, které má s úlohou jen vzdálenou souvislost.

2. Legenda

Kladně se hodnotí uplatnění méně běžného charakteru (kvizové, hádankářské, originální a vtipné kombinace aj.).

Při uplatnění klasické legendy jsou záparem nevýstižné, příliš stručné i příliš rozvláčné legendy; u obrázkové legendy nízká kvalita (špatná rozpoznatelnost) obrázků i jejich neestetické (nerovnoměrné) rozmístění.

3. Vyhledávané výrazy

Vícesměrka by měla být tvořena především z výrazů běžné slovní zásoby. Pokud není výběr výrazů záměrně tematický, měla by se v běžných druzích osmisměrek (písmenné s přímým vyškrtáváním, okruh výrazů neomezený), objevovat především obecná podstatná jména v jednotném čísle. Za méně kvalitní mohou být považována množná čísla podstatných jmen, vlastní jména a ostatní slovní druhy. Nevhodná jsou slova vyloženě neznámá, ovšem tato nevhodnost se snižuje při autorsky náročných variantách, resp. tam, kde je vyšší obtížnost vzhledem k účelu úlohy žádoucí. Za zápor se jednoznačně považují zkratky, značky, kódy, cizí jednotky měření a platidla neuvedená v normativních jazykových pramenech, domácká jména, kmeny, planetky, zeměpisná jména, slova cizích jazyků, i slova zastaralá, nářeční, hanlivá apod., a to úměrně jejich míře použití v úloze.

Ustálená, vtipná, pěkná spojení výrazů lze považovat za klad, naopak záporně se hodnotí spojení násilná.

Velkým záporem, který činí úlohu prakticky bezcennou, je dvojitý použití téhož výrazu ve vícesměrce (není-li systematické či funkční); menším záporem je výskyt podobných výrazů v jedné vícesměrce (např. TECHNIK, TECHNIČKA).

Záporně se hodnotí krátké výrazy (v běžných úlohách kratší než pět písmen); výskyt dlouhých výrazů je kladem jen tehdy, mají-li zároveň i velkou vazebnost (viz křížování).

Kladem je použití výrazů z jedné oblasti (nejčastěji tematické), hodnotí se i originalita ve výběru tématu.

Při použití jiného než přímého spojování výrazů se kladně hodnotí zejména originalita zvoleného systému spojování, nápadité kombinace, jejich využití při skrytí tajenky aj., není-li to na úkor přehlednosti a řešitelnosti úlohy. Zejména u úloh nespojitých je jednoznačný systém nespojitosti nezbytný.

Záporem je i nerovnoměrné využití použitých směrů, resp. u kombinací různých způsobů spojování jejich nerovnoměrné využití (není-li funkční).

4. Křížování výrazů

Vazebnost vyhledávaných výrazů (tedy počet znaků výrazu, které jsou křížovány, i počet výrazů, které hodnocený výraz křížují) je významnou kvalitativní charakteristikou úlohy.

Velkým záporem je výskyt výrazů, které se nekřížují se žádným jiným výrazem (heslovým, tajnkovým, vyhledávaným), i výrazů, která jsou tzv. zcela vyškrtána (každý znak tohoto výrazu se křížuje s jiným vyhledávaným výrazem), pokud není některého z těchto prvků vtipně využito. Úlohy s touto závadou se stávají prakticky bezcennými.

Záporem je ovšem zpravidla i výskyt výrazů křížovaných jen v jednom znaku. Za standard lze tedy považovat (v běžných vícesměrkách), jestliže alespoň dva znaky každého vyhledávaného výrazu jsou křížovány (níže je zpravidla hodnoceno křížování dvěma znaky jednoho výrazu, než po jednom znaku dvou různých výrazů). Za křížování pro účely hodnocení vazebnosti lze považovat i křížování výrazu se sebou samým, nemá však vliv na posuzování tzv. úplného vyškrtání (toho lze docílit jedině křížováním jinými výrazy).

Za méně hodnotné křížování nelze považovat takové, kdy na sebe výrazy "navazují" v jednom směru. U spojování jiného než přímou čarou navíc nelze většinou v příslušném znaku ani směr spojení jednoznačně určit.

Dalším výrazným záporem je absence hesla (není-li účelná - např. v dokreslovce). Jestliže se tajenka křížuje s vyhledávanými výrazy, je kladem jejich výrazně vyšší počet, než je nezbytné.

Záporem úlohy je křížování výrazů se stejným slovním základem (v odpovídajících si znacích). Za klad lze považovat použití násobných políček u hesla i tajenky, pokud je křížována každá část políčka odpovídající základní síťce, protože se tím většinou zvyšuje vazebnost. Naopak je značným záporem křížování násobného políčka nikoli ve všech částech.

5. Tajenka

Protože vyřešení tajenky je hlavním smyslem luštění, je třeba výběru vhodné tajenky věnovat patřičnou pozornost. Záporně se hodnotí tajenky již mnohokrát použité (otřelé citáty, anekdoty aj.), tajenky těžce srozumitelné, s nízkou jazykovou kulturou, tajenky uvedené v úvodním textu tak, že je jejich znění zřejmé i bez luštění úlohy.

Záporem je i příliš krátká tajenka a tajenka neesteticky rozmístěná. U tajenky z nevyškrtaných znaků se záporně hodnotí nerovnoměrné rozmístění znaků v obrazci a zejména skutečnost, že některé znaky tajenky jsou umístěny ve dvou nebo více sousedních políčkách (o něco mírněji je tento zápor posuzován, jde-li o dvě políčka dotýkající se v jediném bodu).

Kladně lze hodnotit dlouhou tajenku, pokud se její znaky křížují s jinými výrazy, dále nápaditost při výběru způsobu umístění tajenky.

6. Zadání

Záporem je zadání nepřesné, nejednoznačné, ale i zbytečně rozvláčné a špatně srozumitelné.

Závěrem lze konstatovat, že nápaditost, originalita a vtipnost v kterékoliv součásti vícesměrky se považuje za její klad, pokud se tím ovšem zároveň nestane nesrozumitelnou, neřešitelnou, nebo pokud nevyžaduje příliš složité, těžko pochopitelné zadání. Vhodnost použití různých těchto prvků (zpravidla ztěžujících řešení) se posuzuje vždy s ohledem na to, jakému okruhu řešitelů je úloha určena.